

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА**

ПРАВА ОСОБИ В ТЕОРІЇ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

**Методичні матеріали
до семінарських занять та самостійної роботи
для студентів магістрів**

Ужгород – 2024

Розробник:

Петрецька Наталія Іванівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Рецензенти:

Рошканюк В.М. - к.ю.н., доцент, завідувач кафедри господарського права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

Переш І.Є. - к.ю.н., доцент, завідувач кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ».

ПРАВА ОСОБИ В ТЕОРІЇ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

**Методичні матеріали
до семінарських занять та самостійної роботи
для студентів магістрів**

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

протокол №8 від «19» червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії _____ Черевко П.П.

правознавства 2024 р.

© Кафедра конституційного права та порівняльного

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024 р.

ЗМІСТ

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.....	7
ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.....	8
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	10
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	11
ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	12
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	13
ПИТАННЯ НА ЗАЛІК.....	14
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	15

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Права особи в теорії конституціоналізму» є:

- допомогти студентам в опануванні системою знань з дисципліни «Права особи в теорії конституціоналізму»;
- акцентувати увагу студентів на складних теоретичних та практичних проблемах історії виникнення, та розвитку прав людини і механізмів їх захисту;
- на основі конкретно-предметного матеріалу сприяти виробленню навиків аналітичного мислення у студентів;
- допомогти студентам в опануванні системою міжнародних та вітчизняних механізмів захисту прав людини;
- сприяти засвоєнню студентами основ теорії прав людини, їх реалізації та захисту;

Основними завданнями вивчення дисципліни «Права особи в теорії конституціоналізму» є:

1. З'ясування основних особливостей міжнародних механізмів захисту прав людини;
2. Творче засвоєння джерел права у сфері забезпечення та утвердження прав людини;
3. Ознайомлення з основними інституціями, метою діяльністю яких є забезпечення та захист прав людини від посягань та порушень.

Відповідно до освітньої програми (ОП), вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: здатність і готовність особи розв'язувати задачі і проблеми у галузі права із поглибленим рівнем знань та вмінь, достатніх для вирішення проблемних професійних завдань у сфері нормативного та інституційного механізмів охорони та забезпечення прав і свобод людини тощо.

Загальні компетентності:

- здатність сумлінно виконувати свої професійні обов'язки, діяти відповідно до правових норм та етичних засад (ЗК-1);
- здатність до абстрактного, логічного, критичного та креативного правового мислення, аналізу та синтезу (ЗК-2);
- здатність застосовувати набуті знання та навички в професійній діяльності у стандартних та нестандартних ситуаціях (ЗК-3);
- знання і розуміння природи етичних стандартів, у тому числі етичних стандартів правничої професії та здатність діяти на їх основі (ЗК-6);

- здатність обробляти, аналізувати та резюмувати інформацію, здійснювати її виклад у стислій усній та письмовій формах (ЗК- 8);
- здатність чітко та аргументовано висловлювати та відстоювати свою правову позицію (ЗК- 9);
- здійснювати оформлення професійної документації у відповідності до правових, мовних та технічних норм(ЗК- 10).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- Здатність застосовувати знання національних та міжнародних стандартів правничої професії (СК-1);
- Здатність застосовувати навички реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права (СК-5);
- Здатність застосовувати навички самостійної підготовки проектів актів правозастосування (СК-15);

Мета: формування знань про основні засоби, прийоми, методи правотворчої техніки, її різновиди, особливості у сучасній українській державі

Завдання: набуття практичних навиків використання інструментарію правового захисту конституційних прав і свобод.

В результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати:**

- генезис прав людини
- право на життя та людську гідність
- право на здоров'я та безпеку
- право на добробут громадян
- принципи, гарантії та обмеження прав і свобод
- забезпечення та захист прав і свобод людини і громадянина

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни є:

ОК 2 Актуальні проблеми теорії права

ОК 3 Актуальні проблеми конституційного права і процесу

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування Показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,0	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120 Кількість аудиторних годин денна - 42	1-й	1-й
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання – 2,5 для заочної форми навчання – 10	2-й	2-й
	Лекції:	
	20	8
	Практичні (семінарські):	
	22	2
Вид підсумкового контролю: залік	Самостійна робота	
	78	110
	Залік	
	2	2

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Права особи в теорії конституціоналізму», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (РН):

Програмні результати навчання	Шифр РН
Вміння розробляти та кваліфіковано застосовувати нормативно-правові акти, кваліфіковано реалізовувати норми матеріального й процесуального права в професійній діяльності;	РН 1
Надавати оцінку чинним нормативно-правовим актам, виявляти колізії та прогалини у законодавстві, можливі шляхи їх подолання;	РН 2
Застосовувати базові знання термінології, основних фактів та елементів, знання класифікацій та категорій, принципів та узагальнень, теорій, моделей, структур;	РН 4
Здатність взаємодіяти з представниками інших професій;	РН 5
Використовувати базові знання про інформаційні ресурси, де вони розміщені, як можна отримати до них доступ і як можна їх використовувати з метою підвищення ефективності професійної діяльності.	РН 6
Здійснювати аналіз правових ситуацій з позиції доктрини та принципу верховенства права;	РН 8
Здатність здійснювати професійну діяльність на основі національних та міжнародних стандартів та етичних норм;	РН 10
Здатність взаємодіяти з представниками інших професій;	РН 11
Володіння культурою правового мислення та спілкування;	РН 12
Уміння здійснювати необхідні правничі дослідження та оформляти їх результати у належних письмових формах;	РН 13
Кваліфіковано проводити наукові дослідження в галузі права;	РН 17
Здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність; турбота про якість виконуваної роботи; толерантність; наукова грамотність; креативність;	РН 18
Здатність кваліфіковано тлумачити нормативно-правові акти, брати участь у проведенні юридичної експертизи проектів нормативно-правових актів, давати юридичні висновки й консультації в конкретних сферах професійної діяльності;	РН 19
Здатність застосовувати отримані знання для розуміння закономірностей розвитку конфлікту для ефективної комунікації, для використання в процесі третейського розгляду і медіації.	РН 20

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: виступи на практичних заняттях; виконання індивідуальних та групових теоретико-прикладних завдань під час аудиторних занять та самостійної роботи студента; виконання тестових завдань, а також модульних контрольних робіт; залік.

Методи навчання: пошуковий метод; пояснювально-ілюстративний метод; метод мозкового штурму; метод проблемного викладу; дослідницький метод; робота в малих групах тощо. Самостійна робота, зокрема, включає: вивчення теоретичних аспектів, що стосуються навчальної дисципліни «Права особи в теорії конституціоналізму» насамперед на основі прослуханого лекційного матеріалу; поглиблене вивчення окремих питань передбачених тем (дослідження наукової літератури на задану тему та пошук додаткової інформації, в тому числі правозастосовного характеру); підготовку до семінарських занять; узагальнення вивченого матеріалу перед іспитом тощо.

Аудиторна та самостійна робота студента забезпечується всіма необхідними навчально-методичними засобами, задля належного вивчення навчальної дисципліни чи окремої її теми, а саме: підручниками, навчальними та навчально-методичними посібниками, методичними рекомендаціями, конспектами лекцій, науковою літературою та періодичними виданнями. Вивчення дисципліни включає в собі й дистанційну організацію навчання, зокрема, в системі Moodle та за допомогою платформ Google (Google Meet, Classroom тощо).

Система оцінювання результатів навчання студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні та семінарські заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання результатів навчання здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою, яке включає:

- поточний контроль, що здійснюється протягом навчання студента під час проведення лекційних та семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (мінімальна кількість балів, що дозволяє студенту скласти залік – 35 балів;
- модульний контроль, що проводиться після вивчення матеріалу відповідної частини дисципліни – змістового модуля, з врахуванням результатів поточного контролю;
- підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку (іспиту), відповідно до графіку навчального процесу.

Форма підсумкового семестрового контролю: залік.

Поточний контроль з навчальної дисципліни «Права особи в теорії конституціоналізму» проводиться в таких формах: активна робота на лекційних та семінарських заняттях (зокрема, активна участь у дискусії та презентації матеріалу), написання реферативних робіт, тестування тощо.

Форма модульного контролю: написання модульної контрольної роботи, включаючи описові та практичні завдання, а також тести.

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів: рівень знань; володіння понятійно-категорійним апаратом; вміння узагальнювати набуті знання за окремими темами та вміння робити обґрунтовані висновки, наявність навичок і прийомів виконання практичних завдань тощо.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (денна)

	Поточне оцінювання та самостійна робота				Письмове тестування Модуль	Сумарно за модуль
M1	T1	T2	T3	Тест1	60	100
	10-	10	10	10		
M2	T4	T5	T6	Тест 2	60	100
	10	10	10	10		

T1, T2 ... – теми

M1, M2.. - модуль

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	Модуль 2
	Максимальна кількість балів	Максимальна кількість балів
Практичні (семінарські) заняття	25	25
Тестування в мудлі	15	15
Модульна контрольна робота	60	60
Разом	100	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	Задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

До модульної контрольної роботи допускаються всі студенти, а до підсумкового семестрового контролю з навчальної дисципліни – студенти, які отримали не менше 35 балів (враховуються як результати модульної контрольної роботи та поточного контролю під час семінарської та самостійної роботи студента).

До підсумкового (семестрового) контролю з навчальної дисципліни не допускаються студенти, підсумкова модульна оцінка яких становить менше 35 балів. Студент, який за результатами модульних контролів отримав оцінку «F» (менше 34 балів), повинен до проведення підсумкового (семестрового) контролю покращити цю оцінку. Без такого покращання він до підсумкового (семестрового) контролю не допускається.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1	Тема 1. Генезис прав людини
	Тема 2. Право на життя та людську гідність
	Тема 3. Право на здоров'я та безпеку
Модуль 2	Тема 4. Право на добробут громадян
	Тема 5. Принципи, гарантії та обмеження прав і свобод
	Тема 6. Забезпечення та захист прав і свобод людини і громадянина

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Форма навчання: денна			
	Усього	у тому числі		
		лекції	практичні (семінари)	консультації
Тема 1. Генезис прав людини	4	2	2	
Тема 2. Право на життя та людську гідність	6	2	4	
Тема 3. Право на здоров'я та безпеку	8	4	4	
Разом за модуль 1	18	8	10	
Тема 4. Право на добробут громадян	8	4	4	
Тема 5. Принципи, гарантії та обмеження прав і свобод	8	4	4	
Тема 6. Забезпечення та захист прав і свобод людини і громадянина	8	4	4	
Разом за модуль 2	24	12	12	
Разом за семестр	42	20	22	

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Форма навчання: заочна			
	Усього	у тому числі		
		лекції	практичні (семінарські)	консультації
Тема 1. Генезис прав людини	2	2		
Тема 2. Право на життя та людську гідність	2	2		
Тема 3. Право на здоров'я та безпеку	1	1		
Тема 4. Право на добробут громадян	1	1		
Тема 5. Принципи, гарантії та обмеження прав і свобод	2	1	1	
Тема 6. Забезпечення та захист прав і свобод людини і громадянина	2	1	1	
Разом за семестр	10	8	2	

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Т.1. ГЕНЕЗИС ПРАВ ЛЮДИНИ

- 1. Зародження уявлень про права людини**
- 2. Типологія прав людини**
- 3. Покоління (хвилі) прав людини)**
- 4. Концепції прав людини**
- 5. Права людини в історії українського державотворення**

Т.2. ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА ЛЮДСЬКУ ГІДНІСТЬ

- 1. Категорія «життя» у правовому розумінні**
- 2. Поняття людська гідність**
- 3.Право на вільний розвиток особистості**
- 4. Право на приватність**

Т.3. ПРАВО НА ЗДОРОВ'Я ТА БЕЗПЕКУ

- 2. Право на охорону здоров'я**
- 3. Право на медичну допомогу**
- 4. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля**
- 5. Право на безпеку життєдіяльності людини**

Т.4. ПРАВО НА ДОБРОБУТ ГРОМАДЯН

- 1. Політичні права людини та громадянина**
- 2. Державна політика у забезпеченні економічних прав і свобод людини і громадянина**
- 3.Право на звернення громадян та участь в управлінні державними справами**

Т.5. ПРИНЦИПИ, ГАРАНТІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД

- 1. Поняття та види принципів правового статусу особи**
- 2. Поняття меж свободи особи**
- 3. Поняття та види гарантій забезпечення та захисту прав і свобод людини**
- 4. Обмеження прав і свобод людини і громадянина**

Т.6. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

- 1. Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина у національному праві**
- 2. Система міжнародного захисту прав людини та основних свобод: універсальні та регіональні механізми**

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ:

Перелік питань до I самостійної роботи (підготувати виступ з обраних питань у формі презентації та дати розгорнуту відповідь на додаткове запитання):

- «Козацька держава» і права людини.
- Права людини в Україні у XX столітті.
- Права окремих категорій громадян.
- Права дитини.
- Права жінок.
- Права етнічних, релігійних та мовних меншин.
- Право народів на самовизначення.
- Поняття механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.
- Складові елементи механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.
- Конституційно-правові механізми захисту прав. Свобод. Законних інтересів громадян в Україні.
- Компетентність міжнародної юрисдикції у сфері захисту прав людини.
- Реалізація міжнародних стандартів на національному рівні.
- Гарантії реалізації прав людини і громадянина.

Перелік питань до II самостійної роботи (дати розгорнутий аналіз питань за обраною темою):

- Захист прав людини на національному рівні та передумови до міжнародного захисту.
- Принципи здійснення правосуддя за Конституцією України.
- Система судів загальної юрисдикції.
- Судді, присяжні та народні засідателі: їх правовий статус.
- Принципи організації і діяльності прокуратури.
- Прокурорський нагляд за додержанням і застосуванням законів в Україні.
- Адвокатура України: правове регулювання, принципи, організаційні форми та завдання її діяльності.
- Правовий статус адвоката.
- Види адвокатської діяльності.
- Входження України до міжнародної системи захисту прав людини: проблематика сьогодення.
- Здійснення захисту основних прав людини міжнародними механізмами та національними судами.
- Порівняння процедур подання індивідуальних звернень згідно з Європейською конвенцією та Міжнародним пактом про громадянські та політичні права.
- Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод в судах європейських держав та перспективи її застосування в Україні.
 - Рішення Європейського суду з прав людини та їх реалізація в національному праві.

ПИТАННЯ НА ЗАЛІК

- 1. Зародження уявлень про права людини**
- 2. Типологія прав людини**
- 3. Покоління (хвилі) прав людини)**
- 4. Концепції прав людини**
- 5. Права людини в історії українського державотворення**
- 6. Право на життя та людську гідність**
- 7. Категорія «життя» у правовому розумінні**
- 8. Поняття людська гідність**
- 9. 3.Право на вільний розвиток особистості**
- 10. Право на приватність**
- 11. Концепція соціального партнерства у категорії людина -громадянське суспільство**
- 12. Модель поділу сучасного суспільства на сектори**
- 13. Сутнісний зміст індивідуальних прав людини**
- 14. Права колективів та спільні інтереси громад**
- 15. Право на добробут громадян**
- 16. Право на власність**
- 17. Право на громадянство**
- 18. Право на приватність**
- 19. Право на користування об'єктами державної та комунальної власності**
- 20. Політичні права людини та громадянина**
- 21. Державна політика у забезпеченні економічних прав і свобод людини і громадянина**
- 22. 3.Право на звернення громадян та участь в управлінні державними справами**
- 23. Принципи, гарантії та обмеження прав і свобод**
- 24. Поняття та види принципів правового статусу особи**
- 25. Поняття меж свободи особи**
- 26. Поняття та види гарантій забезпечення та захисту прав і свобод людини**
- 27. Обмеження прав і свобод людини і громадянина**
- 28. Забезпечення та захист прав і свобод людини і громадянина**
- 29. Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина у національному праві**
- 30. Система міжнародного захисту прав людини та основних свобод: універсальні та регіональні механізми**

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

НАУКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Banaszak B. Modele skargi konstytucyjnej. Skarga konstytucyjna. Praca zbiorowa pod red. Janusza Trzcinskiego. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2000. С.31-32.
2. Bigmir.net. URL: <http://news.bigmir.net/world/874879-Papa-Rimskij-nazval-voynu-v-Ukraine-bratoubijstvennoj>
3. Fishkin James S. When the People Speak. Oxford University Press. 2011. Chapters 2 & 3.
4. Garlicki Leszek. Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykladu. Wyd. 12. Warszawa, 2008. 431 s.
5. Gregory P.R. Putin's Human Rights Council Accidentally Posts Real Crimean Election Results; Only 15 % Voted For Annexation. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/paulroderickgregory/2014/05/05/putins-human-rights-council-accidentally-posts-real-crimean-election-results-only-15-voted-for-annexation/> (дата звернення: 07.11.2018).
6. Khadduri M. Human Rights in Islam. The Annals. 1946. 243 (January).
7. Khushalani Y. Human Rights in Asia and Africa. Human Rights Law Journal. 1983. 4.
8. Legesse A. Human Rights in African Political Culture. In Thompson, 1980.
9. Lo C.-S. Human Rights in Chinese Tradition. In UNESCO, 1949.
10. Lukes Steven; Carrithers Michael; Collins Steven, ред. The Category of the Person: Anthropology, Philosophy, History. Cambridge: Cambridge University Press, 1987
11. Manglapus R. Human Rights Are Not a Western Discovery. Worldview, 1978 October 4.
12. Maunz T., Schmidt-Bleibtreu B., Klein F., Bethge H. Bundesverfassungsgerichtsgesetz, Loseblatt. Stand, 2005. 463 s.
13. Pollis A., Schwab. P. Human Rights: Cultural and Ideological Perspectives. N.Y.: Praeger Publishers, 1980.
14. Said A.A. Human Rights in Islamic Perspectives. In Pollis and Schwab, 1980.
15. Tabendeh S. A Muslim Commentary on the Universal Declaration of Human Rights. London: F.T. Goulding and Company, 1970.
16. The American Academy of Insurance Medicine. About Insurance Medicine. URL: <http://aaimedicine.org/about-aaim/about-insurance-medicine.asp> (дата звернення: 07.11.2018)
17. Wai D.M. Human Rights in Sub-Saharan Africa. In Pollis and Schwab, 1980
18. Права людини в національному та європейському контекстах: підручник. За загальною редакцією Петрецької Н.І., Бисаги Ю.М. Ужгород, Видавничий дім «Гельветика», 2018 р. 482 с.
19. Безпалова О.І. Пріоритетні напрямки діяльності органів прокуратури України як суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави. Право і безпека. 2013. №2. С.70-76.
20. Бернюков А.М., Бігун В.С., Лобода Ю.П., Малишев Б.В., Погребняк С.П., Рабінович С.П., Смородинський В.С., Стовба О. В. Правосуддя: філософське та теоретичне осмислення: колективна монографія. К. 2009. с.29
21. Бисага Ю.М. Конституційне право України: підручник. 8-е видання перероблене та доповнене. Ужгород. Видавничий дім «Гельветика», 2016. 476 с.
22. Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Белов Д.М., Данканич М.М. Міжнародні засоби захисту прав і свобод людини і громадянина. Ужгород. 2003. С.55.
23. Бичко І. Свобода. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 570.

24. Бугайчук К.Л., Гладкова Є.О., Малиновська Т.М., Святокум І.О., Федосова О.В. Принципи ефективного розслідування відповідно до практики Європейського суду з прав людини: наук.-метод. рек. Харків, Харк. нац. ун-ту. внутр. справ. 2017. 81 с.
25. Буроменський М.В. Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріал. Х.: Вид-во «ФІНН», 2010. С. 177-180.
26. Всеукраїнська громадська організація природоохоронного спрямування «Жива планета» Атмосферне повітря. URL: <http://www.zhiva-planeta.org.ua/diyalnist/atmosferne-rovitrya.html>
27. Галуцько В.В., Пономаренко Г.О., Шкарупа В.К. Теорія держави і права: навчальний посібник. Херсон: ВАТ «ХМД», 2008. 280 с.
28. Гетьман А.П. Екологічне право: підручник для студентів юрид. спец. виш. навч. закл. Х.: Право, 2014. 432 с.
29. Гецько М.М., Бисага Ю.М., Белов Д.М. Інститут конституційної скарги як засіб захисту основних прав і свобод: порівняльно-правовий аналіз : монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 228 с.
30. Лемак В. Соціально-економічні права людини в контексті верховенства права: вітчизняний досвід закріплення та застосування. Вісник академії правових наук України. 2010. №1. С. 40-48.
31. Савчин М.В. Права людини у світлі конституційної реформи. Український часопис міжнародного права. Спецвипуск: Міжнародне право і Конституції. 2015. С.67-79. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/7197>
32. Шульга А.М. Загальнотеоретичні аспекти правомірної поведінки особи: Монографія. Х.: Майдан. 2013. 412 с.
33. Щербатюк М. Соціально-економічні права. URL: <https://helsinki.org.ua/sotsialno-ekonomichni-prava-m-scherbatyuk/>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ:

34. Акт проголошення незалежності України: Закон України від 24 серпня 1991 р. Дата оновлення: 24.08.1991. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12> (дата звернення: 07.11.2018)
35. Водний кодекс України: Закон України. Відомості Верховної Ради України № 24, 1995. Ст. 189
36. Декларація про державний суверенітет України: Закон України від 16 липня 1990 р. Дата оновлення: 16.07.1990. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12> (дата звернення: 07.11.2018)
37. Декларація про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1975 року. База даних Законодавство України / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_084
38. Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань: Резолюція 36/55 Генеральної Асамблеї ООН від 25 листопада 1981 р. Дата

- оновлення: 25.11.1981. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_284 (дата звернення: 07.11.2018)
39. До парламентів і народів світу: звернення Верховної Ради України від 5 грудня 1991 р. № 1927-XII. Дата оновлення: 05.12.1991. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1927-12> (дата звернення: 07.11.2018)
40. Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, що стосується скасування смертної кари, прийнятий 15.12.1989 р. Дата оновлення: 16.03.2007. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_187 (дата звернення: 07.11.2018)
41. Європейська конвенція про громадянство: Міжнародний документ від 6 листопада 1997 року. Дата оновлення: 27.05.2009. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_004 (дата звернення: 07.11.2018).
42. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню: Міжнародний документ від 26.11.1987. Ратифікація від 24.01.1997, підстава 33/97-вр. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_068
43. Європейська конвенція про здійснення прав дітей: Міжнародний документ від 25.01.1996. Ратифікація від 03.08.2006, підстава 69-16. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_135
44. Європейська конвенція про соціальне забезпечення: Міжнародний документ від 14 грудня 1972 р. Дата оновлення: 11.05.1994. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_581 (дата звернення: 07.11.2018)
45. Європейська соціальна хартія (переглянута): Міжнародний документ від 03.05.1996 р. Дата оновлення: 07.09.2016. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 07.11.2018)
46. Загальна декларація прав людини: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. База даних Законодавство України / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
47. Інструкція з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 348. Дата оновлення: 12.02.2016. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/348-97-%D0%BF> (дата звернення: 07.11.2018).
48. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 27.09.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 07.11.2018)

49. Конвенції про громадянство заміжньої жінки: Міжнародний документ від 29.01.1957 року. Дата оновлення: 20.10.1960. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_158 (дата звернення: 07.11.2018).
50. Конвенції про примусову чи обов'язкову працю № 29: Міжнародний документ від 28.06.1930 р. Дата оновлення: 10.08.1956. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136 (дата звернення: 07.11.2018)
51. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти: Міжнародний документ від 14 грудня 1960 р. Дата оновлення: 14.12.1960. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_174 (дата звернення: 07.11.2018)
52. Конвенція про запобігання злочинів геноциду та покарання за нього: Міжнародний документ від 9 грудня 1948 р. Дата оновлення: 18.03.1954. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155 (дата звернення: 07.11.2018)
53. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи. 04.11.1950. Міжнародний документ. Ратифіковано Верховною Радою України 17.07.1997. Відомості Верховної Ради України № 44. Ст.263.
54. Конвенція про згоду на взяття шлюбу, шлюбний вік та реєстрацію шлюбу: Міжнародний документ від 10.12.1962 р. Дата оновлення: 10.12.1962. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_242 (дата звернення: 07.11.2018)
55. Конвенція про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності N 100: Міжнародний документ від 29.06.1951 р. Дата оновлення: 29.06.1951. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_002 (дата звернення: 07.11.2018).
56. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1984 року. База даних Законодавство України / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085
57. Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. №1013-р. Дата оновлення: 30.11.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80> (дата звернення: 07.11.2018)
58. Копенгагенська декларація про соціальний розвиток: Міжнародний документ від 01.01.1995 р. Дата оновлення: 01.01.1995. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_505 (дата звернення: 07.11.2018)
59. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2002 року. № 2341-III. Дата оновлення: 06.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
60. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації: Міжнародний документ від 21.12.1965 р. Дата оновлення: 04.02.1994. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105 (дата звернення: 07.11.2018)

61. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 року. База даних Законодавство України / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043
62. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Міжнародний документ від 16.12.1966. Ратифікація від 19.10.1973, підстава 2148-08. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042
63. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. Дата оновлення: 10.06.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 07.11.2018)
64. Порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України: Указ Президента України від 28 серпня 2015 року №523/2015. Дата оновлення: 28.08.2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523/2015> (дата звернення: 07.11.2018).
65. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 13, ст.64.
66. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. Офіційний вісник України. 2012. № 62. Ст. 17.
67. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. № 3671-VI. Дата оновлення: 03.03.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17> (дата звернення: 07.11.2018).
68. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо громадянства: Закон України від 01.02.2012 р. № 9728-1
69. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо громадянства: проект Закону України від 01.02.2012 р. № 9728-1. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=42418&pf35401=212863> (дата звернення: 07.11.2018).
70. Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини»: Закон України від 6 вересня 2005 року. №2809- IV. Відомості Верховної Ради України, 2005, N 50, ст.533.
71. Про всеукраїнський та місцевий референдуми: Закон України від 03.07.1991 р. № 1286-XI. Втрата чинності: 28.11.2012. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1286-12> (дата звернення: 07.11.2018).
72. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-III. Дата оновлення: 31.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1768-14> (дата звернення: 07.11.2018)
73. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року. № 2939-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. ст. 314.

74. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV. Дата оновлення: 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14> (дата звернення: 07.11.2018)
75. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Дата оновлення: 07.12.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 07.11.2018)
76. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року. Відомості Верховної Ради України., 1992, N 48, ст.650.
77. Про культуру: Закон України від 24 жовтня 2011 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 24, ст.168
78. Про незалежність судової влади: Постанова Пленуму Верховного Суду України №8 від 13.06.2007
79. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року. База даних Законодавство України / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
80. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 року. №. 771/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 19. ст. 98.
81. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16 жовтня 1992 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 50, ст.678.
82. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41, ст.546.
83. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09.04.1992 р. № 2262-XII. Дата оновлення: 31.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12> (дата звернення: 07.11.2018)
84. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»: Закон України від 03.03.1998 р. № 137/98-ВР. Дата оновлення: 07.11.2012. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/137/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 07.11.2018)
85. Про право громадян ініціювати розгляд нормативно-правових актів органами влади та місцевого самоврядування: проект Закону від 22.07.2014 р. № 4346а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51775 (дата звернення: 07.11.2018).
86. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. Дата оновлення: 29.04.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17> (дата звернення: 07.11.2018).
87. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 р. № 2269-VIII. Дата оновлення: 18.01.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19#n633> (дата звернення: 07.11.2018).

88. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. Дата оновлення: 13.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення: 07.11.2018)
89. Про статус та соціальний захист громадян, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28.02.1991 р. № 796-XII. Дата оновлення: 17.07.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12> (дата звернення: 07.11.2018)
90. Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я: Ропорядження Кабінету Міністрів України. №1013-р від 30 листопада 2016 р. Урядовий кур'єр № 16. 27.01.2017.
91. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. Дата оновлення: 03.08.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 07.11.2018)
92. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р. № 185-V. Дата оновлення: 04.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16> (дата звернення: 07.11.2018).
93. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 20.03.1952 р. Дата оновлення: 17.07.1997. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535 (дата звернення: 07.11.2018)
94. Рамкова конвенція про захист національних меншин: Міжнародний документ від 01.02.1995. Ратифікація від 09.12.1997, підстава 703/97-вр. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_055
95. Рекомендация о статусе преподавательских кадров учреждений высшего образования от 11 ноября 1997 г. URL: <http://www.lexed.ru/mpravo/razdel2/>
96. Рекомендация ООН о статусе научно-исследовательских работников от 20 ноября 1974 года. URL: <http://www.businesspravo.ru>
97. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики»¹ Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів) URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>
98. Справа «Волохи проти України» N 23543/02. Рішення Європейського суду з прав людини від 2 листопада 2006 року. База даних Законодавство України / ВР України. http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_138
99. Устав Организации Объединённых Наций и Устав Международного Суда. Статут: Міжнародний документ ООН від 26.06.1945. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010

100. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, прийнятий 16.12.1966 р. Дата оновлення: 25.10.1991. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_086 (дата звернення: 07.11.2018)
101. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення: 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 07.11.2018).
102. Декларація прав дитини: Міжнародний документ від 20.11.1959 р. Дата оновлення: 20.11.1959. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384 (дата звернення: 07.11.2018)
103. Європейська соціальна хартія: Міжнародний документ від 18.10.1961 № ETS N 35. Редакція від 03.05.1996, підстава 994_062. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_300
104. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Дата оновлення: 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 07.11.2018)
105. Житловий Кодекс Української РСР: Закон України від 30.06.1983 р. № 5464-X. Дата оновлення: 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10> (дата звернення: 07.11.2018)
106. Конвенція про права дитини, прийнята 20.11.1989 р. Дата оновлення: 20.11.2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 07.11.2018)
107. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-XII. Дата оновлення: 25.07.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12> (дата звернення: 07.11.2018)
108. Про громадянство України: Закон України від 08.10.1991 р. № 1636-XII. Втрата чинності: 01.03.2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1636-12> (дата звернення: 07.11.2018).
109. Про громадянство: Закон України від 08.10.1991 № 1636-XII – втратив чинність
110. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25.06.1992 р. № 2494-XII. Дата оновлення: 12.12.2012. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12> (дата звернення: 07.11.2018)
111. Кодекс України про надра: Закон України від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР. Дата оновлення: 04.04.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 07.11.2018).
112. Водний кодекс України: Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР. Дата оновлення: 18.12.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 07.11.2018).
113. Про звернення громадян : Закон України від 2.10.1996 р. № 393/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 47. Ст. 256.

114. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Офіційний вісник України. 2010. № 72/1 Спеціальний випуск. Ст. 15.
115. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16.10.1996 р. № 422/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 49. Ст. 272.
116. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. № 504/96-ВР. Дата оновлення: 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 07.11.2018)
117. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14> (дата звернення: 07.11.2018)
118. Про громадянство: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III - чинний, поточна редакція — Редакція від 06.12.2012, підстава 5492-17
119. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III. Дата оновлення: 25.07.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 07.11.2018)
120. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III. Дата оновлення: 01.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (дата звернення: 07.11.2018).
121. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 07.11.2018).
122. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. Дата оновлення: 07.03.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 07.11.2018).
123. Таємниця листування. Довідкова інформація Ліга: Закон від 23.05.2007. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/TS001759.html
124. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Дата оновлення: 28.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 07.11.2018)
125. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 07.11.2018).
126. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 07.11.2018).
127. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV. Дата оновлення: 07.01.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15> (дата звернення: 07.11.2018)
128. Про закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 р. № 1582-IV. Дата оновлення: 06.06.2012. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15> (дата звернення: 07.11.2018)

129. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. Дата оновлення: 22.07.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> (дата звернення: 07.11.2018)
130. Про всеукраїнський референдуми: Закон України від 06.11.2012 р. № 5475-VI. Втрата чинності: 26.04.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5475-17> (дата звернення: 07.11.2018).
131. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 25.07.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 07.11.2018)
132. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Дата оновлення: 28.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 07.11.2018).
133. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 05.09.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 07.11.2018)
134. Про судовий збір: Закон України у ред. від 25.07.2018 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР).2012. №14. Ст.87
135. Про наукову і науково-технічну діяльність Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII
Урядовий кур'єр від 27.01.2016 № 16
136. Конвенція про статус апатридів: Міжнародний документ від 28.09.1954 р. Дата оновлення: 11.01.2013. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232 (дата звернення: 07.11.2018)
137. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.11.1992 р. № 2811-XII. Дата оновлення: 20.01.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12> (дата звернення: 07.11.2018)
138. Про судоустрій і статус суддів: Закон України у ред. від 05.08.2018. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016. №31, Ст.545.

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ:

139. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15- рп/2004 у справі за конституційним поданням ВСУ щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ст. 69 КК України (справа про призначення судом більш м'якого покарання).
140. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про всеукраїнський референдум" від 26.04.2018 р. № 4-р/2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-18#n60> (дата звернення: 07.11.2018).
141. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій

(справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19.04.2001 р. № 4-рп/2001. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01> (дата звернення: 07.11.2018).

142. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 1, 2, 4, 6 Закону України "Про передачу колекції образотворчого мистецтва Акціонерного товариства "Градобанк" у державну власність", Постанови Верховної Ради України "Про визнання колекції образотворчого мистецтва національним надбанням України" від 16.10.2008 р. № 24-рп/2008. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v024p710-08> (дата звернення: 07.11.2018).

143. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес) від 01.12.2004 р. № 18-рп/2004. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04> (дата звернення: 07.11.2018) Рішення Конституційного суду України № 24-рп/2008 від 16 жовтня 2008 року у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 1, 2, 4, 6 Закону України "Про передачу колекції образотворчого мистецтва Акціонерного товариства "Градобанк" у державну власність", Постанови Верховної Ради України «Про визнання колекції образотворчого мистецтва національним надбанням України» <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v024p710-08>

144. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статті 58 Конституції України, статей 6, 81 Кримінального кодексу України (справа про зворотну дію кримінального закону в часі) від 19 квітня 2000 року Справа N 1-3/2000

145. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року. Справа № 1-9/2012.

146. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) N 4-рп/2001 від 19 квітня 2001 року// Офіційний вісник України.- 2003.- № 28.

147. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України(конституційності) положень частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та положень пункту 5 розділу III "Прикінцеві положення" Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення"(справа про щомісячне довічне грошове утримання суддів у відставці)

Інтернет-сторінки

1. www.president.gov.ua. – Офіційна сторінка Президента України
2. www.rada.gov.ua – Офіційна сторінка Верховної Ради України

3. www.kmu.gov.ua - Офіційна сторінка Кабінету Міністрів України
4. www.rainbow.gov.ua - Офіційна сторінка Ради національної безпеки та оборони України
5. www.ombudsman.kiev.ua – Офіційна сторінка Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
6. www.cvk.gov.ua - Офіційна сторінка Центральної виборчої комісії України
7. <http://vkksu.gov.ua/> - Офіційна сторінка Вищої кваліфікаційної комісії суддів України
8. <http://nsj.gov.ua/> - Офіційна сторінка Національної школи суддів України
9. <http://www.nau.kiev.ua/> - правові системи НаУ
10. <http://www.liga.net> – «Ліга»
11. <http://www.razumkov.org.ua> - Центр Разумкова
12. <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116> - Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського